

KIELELEZO CHA SARUFI

(KCSE 2005-2019)

MASWALI NA MAJIBU

IMEANDALIWA NA KUJARIRIWA

NA

MWALIMU ONYANGO, DIRA SERIES

TOLEO LA KWANZA, 2021

**TABARUKU KWA WATAHINIWA WOTE NA WALIMU
WA KISWAHILI**

KCSE 2005

- (a) Bainisha aina ya vivumishi katika sentensi hii (alama 2)
Nyumba yangu ni maridadi.
- (b) Kamilisha jedwali
Kufanya Kufanyia Kufanywa
Kula
Kuunga (alama 4)
- (c) Eleza matumizi ya kwa katika sentensi hii
Aliimba kwa sauti tamu (alama 1)
- (d) Andika kwa wingi (alama 1)
Pahala hapa ni pake
- (e) Eleza matumizi ya na katika sentensi:
Halima na Asha wanasaidiana (alama 3)
- (f) Huku ukitoa mifano, fafania miundo mitatu ya majina katika ngeli ya
JI-MA (alama 6)
- (g) Onyesha (i) Kielezi (ii) kitenzi katika sentensi (alama 2)
Mvua ilinyesha mfululizo
- (h) Kanusha sentensi hii:
Tumechukua nguo chache kuuza (alama 2)
- (i) Tumia – ndi pamoja na viashiria vya ngeli kujaza mapengo
(i) Wewe _____ ninayekutafuta
(ii) Nyinyi _____ mnaoongoza
- (j) Andika sentensi hii upya kwa kufuata maagizo
(i) Nilikuwa nimejitayarisha vizuri kwa hivyo sikuona ugumu wo
wote katika safari yangu.
Anza: safari (alama 2)
- (k) Geuza vitenzi hivi view majina
(i) Shukuru (alama 1)
(ii) Enda (alama 1)
- (l) Eleza maana mbili tofauti za sentensi hii
Mamake Juma na Mariamu walitutembelea (alama 2)
II (a) Eleza maana ya:

- (i) Sina pa kuuweka uso wangu (alama 1)
(ii) Ana mkono wa buli (alama 1)

(b) Jaza jedwali

Kiume	Kike	
Mjakazi		
Jogoo		
Fahali		(alama 3)

- (c) (i) Kati ya madini haya taja yale yanayopatikana baharini
Zinduna Zebaki
Lulu Ambari
Yakuti Marumaru (alama 3)
(ii) Haya ni magonjwa gani?
I Matubwitubwi
II Tetewanga (alama 2)
(iii) Mbuni huzaa matunda gani? (alama 1)

KCSE 2006

- a) Tunga sentensi inayodhihirisha matumizi ya ngeli ya I – I (alama 1)
b) Changanua sentensi ifuatayo ukitumia mchoro wa matawi:
Mkulima mzembe amepata hasara (alama 4)
c) Onyesha viambishi awali na tamati katika kitenzi: Alimchezea (alama 3)
d) Taja sauti mbili zinazotamkiwa midomoni (alama 2)
e) Kanusha sentensi ifuatayo:
Ningalikuwa na pesa ningalinunua nyumba (alama 2)
f) Kitenzi fumbata kiko katika hali (kauli) ya (alama 1)
g) Tunga sentensi ukitumia kielezi cha
i) Wakati (alama 1)

- ii) Mahali (alama 1)
- h) Andika sentenzi zifuatazo kulingana na maagizo uliyopewa (alama 1)
- i) Mhunzi mrefu alishinda tuzo (Anza kw: tuzo... (alama 1)
- ii) Mwanafunzi huyu anasoma Kifaransa. (Anza kwa kiashiria kisisitizi)
- i) Sentensi hizi ni za aina gani?
- i) Lonare anatembea kwa kasi. (alama 1)
- ii) Halima anaandika hali Ekomwa anasoma (alama 1)
- j) Tunga sentensi moja ukitumia neno “seuze” (alama 1)
- k) Bainisha Kirai Nomino na Kirai Tenzi katika sentensi:
- Jirani mwema alinipa chakula (alama 2)
- l) Unda nomino kutokana na vitenzi:
- i) Chelewa (alama 1)
- ii) Andika (alama 1)
- m) Onyesha hali katika sentenzi zifuatazo:
- i) Henda mvua ikanyesha leo. (alama 1)
- ii) Miti hukatwa kila siku duniani. (alama 1)
- n) Unganisha sentenzi zifuatazo ukitumia neno “japo”
- (i) Selina alijitahidi sana .
- (ii) Selina hakushinda mbio hizo (alama 1)
- o) Andika kinyume cha:
- Mwise alikunja nguo alizokuwa ameanika (alama 2)
- p) Sahihisha sentensi:
- Mtoto ambaye niliyemsomesha amesai jamii (alama 1)
- q) Andika katika msemu wa taarifa. “Sitathubutu kumpa pesa zangu” Mkolwe alisema. (alama 2)
- r) Tunga sentensi kuongyesha tofautu kati ya vitate vifuatavyo (alama 2)

Suku na zuka

- s) Eleza matumizi ya ritifaa katika: ‘N’ shamchukua (alama 2)
- t) Andika **udogo** na **ukubwa** wa neno ‘kiti’ (alama 2)
- u) Eleza matumizi ya “na” katika sentensi: (alama 2)
- Sofia na Raeli wanaandaliwa chai na mpishi

KCSE 2007

- a) Tunga sentensi moja ukitumia nomino dhahania. (alama 2)
- b) Eleza maana mbili za sentensi ifuatayo:
Hawa ni watoto wa marehemu Bwana Nzovu na Bi Makambo.
(alama 2)
- c) Unda nomino moja kutokana na kitenzi “ghafilika”.
- d) Andika kwa wingi: Nyundo hii imevunjika mpini wake. (alama 1)
- e) Anisha sentensi ifuatayo ukitumia jedwali
Mvulana mrefu anavuka barabara (alama 3)
- f) Tunga sentensi moja moja kuonyesha tofauti kati vitate vifuatavyo
(alama 2)
- i. Karama.....
- ii. Gharama
- g) Tambua na ueleze aina za vivumishi katika sentensi zifuatazo:
- i. Mtoto mwenyewe alienda shambani (alama 1)
- ii. Kazi yetu haihitajiki shuleni (alama 1)
- h) Koloni/nukta mbili(:) hutumiwa katika kuorodhesha. Onyesha matumizi
mengine matatu ya koloni(:) (alama 3)
- i) Tunga sentensi itakayooshesha matumizi ya kihusishi cha a – unganifu
(alama 2)

- j) Bainisha kishanzi huru na kishazi tegemezi katika sentensi ifuatayo
'Mkulima aliyepanda wakati ufaao amepata mavuno mazuri.'
(alama 2)
- k) Ainisha viambishi katika neno: **kujidhiki**. (alama 2)
- l) Tambua na ueleza aina za vitenzi katika sentensi ifuatayo
'Kalamu aliyokuwa nayo mwalimu ni ya mwanafunzi.'
(alama 2)
- m) Andika viwakilishi ngeli vya nomino zifuatazo
- i. Chakula (alama 1)
 - ii. Kwetu (alama 1)
- n) Badilisha sentensi ifuatayo ili iwe katika hali ya kuamuru
Baba ingia ndani (alama 2)
- o) Eleza maana ya sentensi
'Ningalikuwa na pesa ningalinunua nyumba na ningalistarehe'
(alama 2)
- p) Fafanua aina za hali zinazotumika katika sentensi hizi.
- i. Mwimbaji aliimba, akacheza na akachanganisha sana.
(alama 1)
 - ii. Shangazi huja kila mara (alama 1)
- q) Tunga sentensi **MOJA** itakayoonyesha maana mbili tofauti za neno
pembe. (alama 2)
- r) Andika katika msembo wa taarifa "Nitakuarifu nikimwona," Elma
alisema.(alama 3)
- s) Nyambua kitenzi "ota" kama kinavyotokea katika kirai "ota ndoto" ili
tofauti tatu zijitokeze. (alama 3)

KCSE 2008

(a) Tambua **mzizi** katika neno

msahaulifu.,.....,.....,.....,.....,..... alama 1)

(b) Tunga sentensi ukitumia **kivumishi cha nomino** alama 1)

(c) Andika kinyume cha:

Wasichana watatu wanoingia darasani kwa haraka. alama 2)

(d) (i) Fafanua maana ya "**mofimuhuru**" (alama 1)

(ii) Toa mfano mmoja wa mofimu huru

(alama 1

(e) Tambua kiambishi awali na tamati katika neno alaye. (alama 2)

(f) Tumia kirejeshi-amba-kuimganisha sentensi **zifuatazo**

(i) Mwanafunzi yule ni mrefu.

(ii) Mwanafunzi yule amepita mtihani. (alama 2)

(g) Sahihisha sentensi hii:

Waya yangu imepotea.....(alama 1)

(h) Taja aina ya yambwa iliyopigiwa mstari katika sentensi ifuatayo:

Mpishi anempikia nigeni waji vizuri.

(alama 1)

(i) Neno "Chuo" lina maana ya "Shule inayotoa mafunzo maaluum ya kazi fulani Tunga sentensi mbili kubainisha matumizi mengine mawili ya neno hili. Alama 1

(j) Ibadilishe chagizo ya mahali kwa ile ya wakati katika sentensi ifuatayo: Mchezaji aliucheza mpira mjini Malindi. Alama 1

(k) Eleza maana mbili za .sentensi:
Yohana alimpigia Husha mpira.(alama 2)

(l) Kanusha.

Sisi tumemaliza kujenga nyumba ambayo ingalikuwa yake angalifurahi.
(alama 1)

(m) Unda nomino kutokana na:

(i) Zingua..... (alama 1)

(ii) Tosa (alama 1)

(n) Ichoree vielelezo matawi sentensi:

Paka mdogo amepanda mchungwani.

- (o) Tumia kihusishi badalia kutunga upya senten.si hii:
Mgeni yuko katika nyumba, (alama 1)
- (p) Unda kitenzi kutokana na neno "sahili.....(alama1)
- (q) Eleza tofauti kati ya sauti |z| na [d] (alama 2)
- (r) Tambua aina **ya kitenzi** kilichopigiwa mstari katika sentensi.
Mzee huenda anacheza kamari. (alama I)
- (s) Badilisha kiwakilishi kimilikishi kwa kiwakilishi kionyeshi katika sentensi:
Chake kilipatikana nchini. (alama I)
- (t) Tumia mfano mmoja mmoja kutofautisha baina ya sentensi sahili na ambatano.
(alama 4)
- (u) Tunga sentensi takayodhihirisha matumizi ya kielezi cha nomino. (alama I)
- (v) Andika kwa wingi:
Mvua imebornoa nyumba ya jirani. (alama I)
- (w) Akifisha kifungu kifuatacho:

huenda serikali iwazie kuidhibiti bei ya petroli hatuwezi kuyaruhusu makampuni ya petroli kuunyanyasa umma alisema waziri wa kawi bei ya petroli imeongezwa mara nne katika kipindi cha mwezi mmoja (alama 4)

KCSE 2009

(a) Andika sentensi mbili zifuatazo kama sentensi moja kwa kutumia kiwakilishi kirejeshi

1. Duka la Bahati lina bidhaa nyingi
2. Juma anafanya kazi katika dula la Bahati

(alama 2)

(b) (i) Eleza matumizi mawili ya kiambishi -ji- (alama 2)

(ii) Tunga sentensi moja kuonyesha moja ya matumizi hayo (alama 2)

(c) Tumia visawe vya maneno yaliyopigwa mstari kuandika tena sentensi ifuatayo:

Ukutaumemwumiza mvulana alipokuwa akiupanguza (alama 2)

(d) Chora vielelezo matawi vya sentensi ifuatayo:

Bakari, Roda na Hirsi wamefurahi kupita mtihan (alama 4)

(e) Tambua sauti ambazo si za ufizi katika sauti hizi

m, t, n, z, gh (alama 1)

(f) Tunga sentensi sahihi ukitumia -fa- katika hali ya mazoea (alama 2)

(g) Onyesha kwa kupiga mstari iliko shadda katika maneno mawili yafuatayo;

(i) Malaika

(ii) Nge (alama 2)

(h) Eleza maana mbili za sentensi :

Kiharusi chake kimewatia hofu(alama 2)

(i)Tunga sentensi ukitumia kielezi cha jinsi cha nomino ifuatayo:

Uganda (alama2)

(j) Bainisha sentensi sahili ziliizo katika sentensi mseto ifuatayo:

Hamali ambaye ameugua alisema kuwa angekwenda hospitali jana (alama 3)

(k) Andika ukubwa wa sentensi:

Ndovu wa Kiafrika ameharibu kichaka. (alama 2)

(l)Iandike tena sentensi ifaatayo bila kutumia vitenzi visaidizi.

Wachezaji huenda wakawa wanaweza kushinda mchezo wa leo.(alama 2)

(m) Andika kwa msembo halisi:

Baba ulipotuuliza kama tungependa kwenda Mombasa wakati wa
likizo tulimjibu kwamba tulitaka kwenda Kisumu Kwa kuwa tulikuwa
hatujalionga Ziwa Victoria (alama 3)

(n)Huku ukitoa mifanao mwafaka onyesha matumizi mawili ya kinyota (*)
katika sarufi yaKiswhaili (alama 4)

(o) Kanusha sentensi ifuatayo:

Hapo napo ndipo nitakapo. (alama 1)

(p)Andika kinyume cha;

Furaha amehamia mjini (alama 1)

(q)Andkia maneno yafuatayo katika kauli zilizoonyeshwa katika mabano

<u>Neno</u>	<u>Kauli</u>	<u>Jibu</u>
(i) imba	(tendesha)	
(ii) Choka	(tendea)	(alama 2)

KCSE 2010

- (a) Toa mfano wa neno lenye muundo wa silabi ya irabu pekee(alama 1)
- (b) Eleza maana mbili zaneno: Barabara. (alama 2)
- (c) Sahihisha sentensi:
Abiria walisafiri na ndege. (alama 1)
- (d) Tambua na ueleze aina za vivumishi katika sentensi:
Mwanafunzi mkongwe amepewa tuzo kwa kuwa hodari masomoni.
(alama 4)
- (e) Andika sentensi ifuatayo katika hali yakinishi.
Usingeacha masomo, usingetaabika vile. (alama 2)
- (f) Tunga sentensi ukitumia kielezi cha:
(i) Jumla . (alama 1)
(ii) Namna linganisho .
(alama 1)
- g) Ainisha shaminsho na chagizo katika sentensi: Vibarua wamefanya kazi haraka ipasavyo.Vibarua wamefanya kazi haraka ipasavyo.
(alama 2)
- (h) Eleza maana mbili zinazopatikana katika sentensi: Nenda ukaniletee mbuzi.(alama 2)
- (i) Tunga sentensi kudhihirisha matumizi ya ngeli ya U-U. (alama 2)
- (J) Andika katika usemi wa taarifa.
"Mito yetu imechafuka sana; itabidi tuungane mikono wakubwa kwa wadogo, wanaume kwa wanawake ili tuisafishe." Mwanamazingira alituhimiza. (alama 3)
- (k) Changanua sentensi ifuatayo ukitumia mistari au mishale.
Amina na Mustafa huimba taarabu. (alama 4)

- (1) Eleza matumizi ya ku katika sentensi:
Sikumwelewa alivyoeleza namna ya kuwatunza mbwa wake.
(alama 2)
- (m) Tunga sentensi sahihi ukitumia kitenzi la katika kauli ya kutendwa.
(alama 2)
- (n) Eleza kazi ya kila kitenzi katika sentensi:
Mkulima angetaka kupalilia shamba lake mapema. (alama 4)
- (o) Taja na utofautishe vipasuo vya ufizi.
- (p) Onyesha jinsi moja moja ya matumizi ya viwakifishi vifuatavyo:-
(alama 3)
- (i) nusu koloni(;
- (ii) herufi kubwa
- (iii) Kishangao(!)

KCSE 2011

- (a) Tumia mzizi –enya katika sentensi kama:
(i) kivumishi
(ii) kiwakilishi (alama 2)
- (b) Andika sentesi ifuatayo katika ukubwa :-
Pala mweupe amepaswa mguuni. (alama 2)
- (c) Taja mfano mmoja mmoja wa sauti zifuatazo
(i) Kiyeyusho
(ii) kimandende (alama 2)
- (d) Onyesha shamirisho kitondo, kipozi na ala katika sentensi ifuatayo:-
Kipkemboi alimbebea mwalimu mzigo kwa gari (alama 3)
- (e) changanua sentensi ifuatayo kwa kutumia jedwali
Maria alipika taratibu huku mama akimwelekeza vizuri
(alama 4)

Nomino 'furaha' iko katika ngeli gani? (alama 1)

(b) Andiko kinyume cha sentensi: Watoto wameombwa waanike nguo
(alama 2)

(c) Andika sentensi ifuatayo upya kwa kufuata maagizo uliyopewa.
Mama ashangilia arusi ya mwana

Anza: Mwana.....(alama 2)

(d) Tumia kirejeshi 'O' katika sentensi ifuatayo:-

Mtu ambaye hutupa tope hujichafua mwenyewe (alama 2)

(e) Kanusha sentensi ifuatayo

Mgonjwa huyo alipona na kurejea nyumbani (alama 2)

(f) Ainisha vihusishi katika sentensi:

Ame aliwasili mapema kuliko wengine halafu akaondoka (alama 2)

(g) Tunga sentensi mbili kuonyesha maana tofauti za neno "chuma"
(alama 4)

(h) Unda nomino kutokana na kitenzi 'tafakari'

(i) Eleza maana mbili za sentensi:

Tuliitwa na juma..... (alama 2)

(j) Ainisha viambishi katika kitenzi:-

Tutaonana.....(alama 2)

(k) Tunga sentensi moja ukitumia kiunganishi cha kinyume
(alama 2)

(l) Huku ukitoa mifano eleza miundo miwili ya silabi za Kiswahili (alama 2)

(m) Akifisha kifungu kifuatacho:

Mzee alimwambia mwanawe njoo nikupeleke kwa babu yako angalau
umujue mtoto aliuliza nani babu?

(alama 4)

KCSE 2012

- (a) Huku ukitoa mfano, fafaua dhana ya mzizi wa neno (alama 2)
- (b) Onyesha matumizi ya kiambishi '*ku*' katika sentensi ifuatayo:
Amani atakutengeneza mpini wa jembe kisha aelekee kule kwao.
(alama 2)
- (c) Andika vitamkwa vyenye sifa zifuatazo: (alama 2)
- (i) Irabu ya mbele, wastani
(ii) Kipasuo ghuna cha kaakaa laini .
- (d) Tumia kivumishi kionyeshi kisisitizi cha karibu pamoja na nomino katika ngeli ya YA - YA kutunga sentensi. (alama 2)
- (e) Tunga sentensi moja katika wakati uliopita hali timilifu. (alama 2)
- (f) Tunga sentensi yenye muundo ufuatao: (alama 2)
KN (N) + KT (T + E) + U + KN (N) + KT (T + E)
- (g) Huku ukitoa mfano, eleza maana ya sentensi changamano. (alama 2)
- (h) Tunga sentensi moja kutofautisha maana ya: koga na kongu. (alama 2)
- (i) Tunga sentensi moja yenye nomino dhahania na nomino ya jamii.
(alama 2)
- (j) Nyambua vitenzi vifuatavyo katika kauli zilizo kwenye mabano. (alama 3)
- (i) nywa (tendesha).....
(ii) la (tendana).....
(iii) vaa (tendwa).....
- (k) Akifisha sentensi ifuatayo kubainisha dhana tatu tofauti.
Julius Kiptoo mwanawe Kung'u na Justine walikiletea kijiji chao sifa.
(alama 3)
- (l) Ainisha maneno yaliyopigiwa mstari.
Naam. ameleta machache. (alama 2)
- (m) Tunga sentensi yenye kitenzi kishirikishi kikamilifu (alama 2)
- (n) (i) Eleza maana ya shadda. (alama 1)
- (ii) Onyesha panapotokea shadda katika neno: ' mteremko'.(alama 1)

(o) Andika visawe vya maneno yaliyopigiwa mstari. (alama 2)

Sahibu yake alishikwa na kisunzi

(p) Bainisha aina za virai vilivyopigiwa mistari.

Ubaguzi wa kijinsia umekashifiwa na viongozi wenye misimano thabiti
mno.(alama 3)

(q) Andika sentensi ifuatayo katika usemi wa taarifa.

" Shughuli yetu itamalizika kesho, " mama alimwambia Juma. (alama 2)

(r) Bainisha kiima na chagizo katika sentensi ifuatayo:

Watahiniwa hao walisoma maswali yote kwa makini.

(alama 2)

(s) Ainisha sentensi ifuatayo kwa kuzingatia jukumu/dhamira yake.

Funga majani matano matano kwa kila fungu. (alama 1)

KCSE 2013

a) (i) Eleza maana ya sauti mwambatano. (alama 2)

(ii) Andika sauti mwambatano inayotamkiwa kwenye ufizi. alama 1)

b) Andika sentensi ifuatayo upya ukibadilisha neno lililopigiwa mstari kuwa kielezi.

Komu ameshona nguo nzuri na kuiuza sokoni. (alama 1)

c) Tunga sentensi mojamoja kubainisha: (alama 4)

(i) kihusishi cha wakati

(ii) kivumishi cha pekee chenye maana, "bila kubagua".

d) Andika sentensi ifuatayo katika hali yakinishi.

Askari wasipopiga doria wala kushirikiana na raia hawatakuwa wametuhakikishia usalama. (alama 2)

e) Bainisha mofimu katika neno: atamnywea (alama 3)

f) Andika sentensi ifuatayo katika hali ya udogo:

Madebe hayo yatasafirishwa pamoja na nyundo hizi. (alama 2)

g) Ainisha vishazi katika sentensi ifuatayo: (alama 2)

Ingawa mshahara wake si mkubwa anaikimu familia yake

- h) Tunga sentensi tatu kuonyesha matumizi matatu tofauti ya kiambishi li'. (alama 3)
- i) Eleza maana ya sentensi ya masharti. (alama 1)
- (ii) Tunga sentensi ya masharti. (alama 2)
- j) Tumia kiwakilishi cha 'a' unganifu katika sentensi kuonyesha:
- (i) umilikaji (alama 2)
- (ii) nafasi katika orodha au nafasi katika kundi (alama 2)
- k) Tunga sentensi yenye kikundi tenzi chenye muundo ufuatao:
Kitenzi kisaidizi, kitenzi kikuu, nomino (alama 2)
- l) Tunga sentensi mbili kuonyesha matumizi mawili tofauti ya kistari kirefu. (alama 2)
- m) Unganisha sentensi zifuatazo kuwa sentensi mojabilakurudiakitenzi.
Osore amempigia Ngungui simu. Ngungui amempigia Osore simu.
(alama 2)
- n) Andika upya sentensi ifuatayo ukibadilisha vitenzi vilivyomo kuwa nomino:
Mayaka anapotumbuiza huchekesha sana. (alama 2)
- o) Andika maana tatu zaneno: kanda. (alama 3)
- p) Andika visawe viwili vya nahau: enda kombo. (alama 2)

KCSE 2014

- (a) (i) Eleza maana ya silabi (alama 2)
- (ii) Andika neno lenye muundo ufuatao: (alama 1)
- irabu + konsonanti + konsonanti + irabu

(b) Ainisha vitenzi katika sentensi: (alama 3)

Ndege yutaabani, hata hivyo anajaribukujinasua.

(c) Geuza sentensi ifuatayo kwa kufuata maagizo. (alama 2)

Wachezaji hawakucheza mpira kwa sababu ya mvua.

Anza kwa: Mpira

(d) Andika sentensi ifuatayo katika wakati ujao hali timilifu.

Dobi huwapigia watu nguo pasi. (alama 2)

(e) Andika sentensi ifuatayo upya ukizingatia Idnyume cha maneno yaliyopigiwa mstari. (alama 2)

Ubora wa kazi zao ulifichikabaada yakuanzishwa kwa mradi ule.

(f) (i) Eleza maana ya kirai (alama 2}

(ii) Ainisha virai vilivyopigiwa mstari. (alama 2}

Zana hizi zimeundwa na mafundi wenye ustadi mkubwa.

(g) Kinga ni hali ya kuzuia madhara fulani. Andika maana nyingine **mbili** za 'kinga'. (alama 2)

(h) Changanua sentensi ifuatayo kwa kielelezo cha matawi. (alama 2)
Lililimwa vizuri sana.

(i) Bainisha maana **mbili** zinazojitokeza katika sentensi ifuatayo: (alama 2)
Wakimbizi walisema kuwa walitamani kurudi kwao mwaka huo.

(j) Eleza sifa **mbili** za sauti ifuatayo: **dh.** (alama 2)

(k) Andika sentensi ifuatayo katika umoja. (alama 2)
Hao wenyewe hawakuzingatia mafunzo ya Hshe bora.

(l) Tunga sentensi **moja** kubainisha tofauti ya kimaana kati ya **gharama** na **karama**.
(alama 2)

(m) Kanusha sentensi ifuatayo: (alama 2)
Wanafunzi waliingia darasani, wakatoa vitabu wakaanza kusoma.

(n) Tunga sentensi **mbili** kuonyesha matumizi **mawili** tofauti ya nukta pacha.
(alama 2)

(o) Tumia nomino ya jamii kuwakilisha maneno yaliyopigiwa mstari. (alama 1)
Nzige wengi sana walivamia na kuharibu mimea.

- (p) Onyesha visawe vya maneno yaliyopigiwa mstari. (alama 2)
Washiriki vvote walituzwa medali baada ya mchuano huo.
-

(q) Nomino zifuatazo zimo katika ngeli gani?

(i) Furaha (alama 1)

(ii) Nyasi (alama 1)

(r) Unganisha sentensi hizi ukitumia kiunganishi cha kinyume. (alama 2)

Wananchi walikabiliwa na hatari.

Wananchi waliendelea kuwaokoa majeruhi.

KCSE 2015

(a) Andika sauti zenye sifa zifuatazo : (alama 2)

(i) nazali ya kaakaa laini

.....

(ii) Kikwamizo ghuna cha mdomo na

meno.....

(iii) Irabu ya nyuma,

wastani.....

(iv) Kiyeyusho cha kaakaa

gumu.....

(b) Bainisha silabi katika neno : wanyweshavyo. (alama 1)

(c) Andika upya sentensi ifuatayo kwa kubadilisha nomino zilizopigwa mstari kuwa vitenzi.

Wafanyakazi wote watafanyiwa tathmini ili kupata suluhu ya matatizo hayo.

(alama 2)

(d) Andika sentensi ifuatayo katika umoja.

Mkihifadhi nafaka hizo vizuri maeneo haya yatakuwa na vyakula vya kutosha.(alama 2)

- (e) Andika neno **moja** lenye mofimu zifuatazo: (alama 2)
nafsi ya kwanza wingi, wakati uliopita, yambwa, mzizi, kauli tendesha, kauli tenda
- (f) Tunga sentensi kuonyesha matumizi yafuatayo ya neno: kama (alama 2)
(i) Kiunganishi
(ii) Kihusishi
- (g) Tunga sentensi yenye kishazi kirejeshi ambaco ni kivumishi. (alama 2)
- (h) Andika sentensi ifuatayo katika hali ya ukubwa.
Nyumba hizo zilijengwa mbali na mji ule. (alama 1)
- (i) Tunga sentensi yenye muundo ufuatao : (alama 2)
Nomino ya jamii, kirai kihusishi, kitenzi kishirikishi, kielezi cha mahali
- (j) Andika sentensi ifuatayo kulingana na maagizo. (alama 1)
Chakula kinachozalishwa kwa njia za kiasili kina viinilishe vingi.
- (k) Tumia viwakilishi badala ya nomino zilizopigwa mstari.
Mtalij atazuru mbuga. (alama 1)
- (l) Akifisha sentensi ifuatayo:
basi mwanangu akasema daudi hivyo ndivyo tunavyoweza kufikia vision 2030 wewe waonaje (alama 3)
- (m) Unganisha sentensi zifuatazo kwa kutumia kiunganishi cha wakati.
Beti alijishindia tuzo. Beti alishiriki katika utunzaji wa mazingira.
(alama 1)
- (n) Tumia 'kwa' katika sentensi kuonyesha : (alama 2)
(i) Sababu
(ii) Pamoja na
- (o) Changanua sentensi ifuatayo kwa kielelezo cha matawi.
Mvua ilinyesha tulipokuwa tukilima. (alama 3)
- (p) Andika sentensi ifuatayo katika kauli ya kutendewa
Malik alipuliza siwa akiwa kwa Shaka. (alama 2)
- (q) Onyesha matumizi ya **ka** katika sentensi ifuatayo:
Mumbi alitia embe kapuni likaiva. (alama 1)
- (r) Andika sentensi ifuatayo katika hali ya mazoea.
Mmomonyoko wa udongo ulipozuiliwa mashamba yalinawiri. (alama 2)
- (s) Tunga sentensi **moja** kutofautisha maana ya **vito** na **fito**. (alama 2)

- (t) Methali : Mzigo wa mwenzio ni kanda la usufi, huambiwa mtu anayezidharau shida za wengine. Mtu asiyetambua kuwa wengine wanaoweza kulimudu jambo kuliko yeye huambiwa methali gani?(alama 1)
- (u) Bainisha kiima cha chagizo katika sentensi ifuatayo : (alama 1)
Mwenyewe alikipenda kwa dhati.
- (v) Tunatumia kihisishi "makiwa" tunapotaka kumtuliza aliyefiwa, na Tunapotaka mtu atupishe. (alama 1)
- (w) Tunga sentensi ya masharti inayoonyesha kwamba tendo lilifanikiwa kwa sababu ya kufanikiwa kwa tendo lingine. (alama 1)
- (x) Andika nahau inayojumuisha ujumbe ufuatao : (alama 1)
Kumzuia mtu kupata kitu japo huna nacho.
- (y) Shumbi ni kwa udongo,..... Kwa chumvi, na kwa mtama. (alama 1)

KCSE 2016

- (a) Tumia nomino yoyote katika ngeli ya 1-1 kutunga sentensi. (alama 1)
.....
- (b) (i) Nini maana ya silabi (alama 2)
.....
- (ii) Tunga neno lenye muundo huu wa silabi:
Irabu + konsonanti + konsonanti + irabu
.....
- (c) Tunga sentensi hii upya kwa kufuata maagizo: Wasichana wanaingia darasani kwa haraka (andika kinume chake) (alama 2)
.....
- (d) Tambua kiambishi awaii na tamati kati neno: Alalaye (alama 2)
A - awali
.....
- (e) Ainisha vivumishi katika sentensi hii: mzee mwenyewe ni mkongwe na amepewa zawadi kwa kuwa shamba lake lilitoa mazao mengi. (alama 4)
.....
- (f) Askari wasipopiga doria wala kushikiana na raia hawatakuwa wametuhakikishia usalama. (yakinisha sentensi hii) (alama 2)
.....
- (g) "Shughuli yetu itakamilika kesho", mama alimwambia mwanaye Juma.

(Andika katika usemi wa taarifa). (alama 2)

.....
(h) Changamua sentensi ifuatayo kwa kielelezo cha matawi. Mpria ulichezwa tulipokuwa tukipika. (alama 3)

.....
(i) Dhihirisha matumizi matatu tofauti ya kimaana yatakayotokea ketenzi "ona" kikinyambuliwa katika kirai hiki "ona ndoto". (alama 3)

(j) Eleza matumizi ya hali za "ka" na "hu" katika sentensi zifuatazo:
(i) Balozi huja hapa kila mara. (alama 1)

.....
(ii) Mpishi alipika, akapakuwa na akagawa chakula. (alama 1)

.....
(k) Eleza maana mbili zinazojitokeza katika sentensi: Tuliitwa na baba. Mtendaji ni baba

.....
(l) Akifisha: Shangazi alimwambia mwanawe njoo nikupcleke kwenu jioni mtoto aliuliza kwetu wapi?(alama 4)

.....
(m) Eleza matumizi mawili ya kiambishi -ji-.(alama 2)

(n) Tunga sentensi hii upya kwa kutumia visawe vya maneno yaliopigwa mstari. Kiambaza kilimumiza ghulamu alipokuwa akipanda. (alama 3)

(o) Tumia kitenzi "Fa" katika sentensi kuonyesha mazoea. (alama 2)

(p) Ainisha vihusishi katika sentensi ifuatayo: Babu alifika mapema kuliko wote halafu akaondoka.(alama 2)

(q) Tumia kitenzi "tafakaru" kama nomino katika sentensi. (alama 1)
Kutafakari kwake kulimnufaisha.

(r) Andika upya sentensi ifuatayo kwa kutumia viwakilishi badala ya nomino zilizopigwa mstari. Mwanamziki ataembelea mji. (alama 1)

KCSE 2017

- (a) Andika tofauti moja kati ya sauti zifuatazo: (alama 2)
- (i) /ng^ʔ/na/gh//
 - (ii) /v/ na /f/
 - (iii) /r/ na /l/
 - (iv) /m/ na /n/
- (b) Andika maneno yenye miundo ifuatayo: (alama 2)
- (i) Konsonanti, konsonanti, konsonanti, irabu, konsonanti, irabu
 - (ii) Konsonanti, konsonanti, irabu, konsonanti, irabu
- (c) Tunga sentensi mbili kuonyesha matumizi mawili ya kiambishi: **o**. (alama 2)
- (d) Andika sentensi zifuatazo upya kulingana na maagizo. (alama 2)
- (i) Mhalifu *alisamehewa* kwa sababu *alinyenyekea*.
(Geuza maneno yaliyopigiwa mstari kuwa nomino.)
 - (ii) Waigizaji wengine wameingia jukwaani.
(Tumia kivumishi cha idadi chenye kuonyesha nafasi katika orodha.)
- (e) Tunga sentensi ukitumia kirai kihusishi kama kielezi. (alama 1)
- (f) Unganisha sentensi zifuatazo kwa viunganishi mwafaka. (alama 2)
- (i) Kheri aliweza kutujengea hospitali. Atajenga zahanati pia.
 - (ii) Zumari anasomea Uanasheria. Vilevile Maki anasomea Uanasheria.
- (g) Onyesha miundo miwili ya nomino katika ngeli A – WA. (alama 2)
- (h) Tunga sentensi katika wakati uliopo hali isiyodhihirika. (alama 1)
- (i) Andika sentensi ifuatayo katika umoja. (alama 1)
- Maseremala walilainisha mbao hizo wakatutengenezea meza.
- (j) Andika upya sentensi zifuatazo kulingana na maagizo. (alama 4)
- (i) Kaumu amewafanya mifugo wangu wanywe maji.
(Anza kwa: Mifugo wangu, usitumie, ‘amewafanya.’)
 - (ii) Wanakijiji wanaishi kariu na msitu. Wanakijiji hawawavamii wanyama.
- (k) Andika sentensi ifuatayo katika kauli ya ukubwa. (alama 1)
- Ngoma hizo zao zilibwa na wezi wale.
- (l) Tumia ‘kwa’ katika sentensi kuonyesha:
- (i) Shehemu ya kitu kizima (alama 1)
 - (ii) Namna tendo lilivyofanyika (alama 1)
- (m) Andia sentensi ifuatayo katika usemi wa taarifa. (alama 2)

“Kusomakwa mapana kutapalilia ubunifu wa wanafunzi hawa wenu,”
mtaalam akatuambia.

- (n) Ainisha vishazi katika sentensi ifuatayo. (alama 2)
- (o) Tunga sentensi zenye mundo ifuatayo. (alama 2)
- (i) KN (N + RH) + KT (Ts + T)
- (ii) KN (V + N) + KT (t + v)
- (p) Ainisha yambwa katika sentensi ifuatayo.
Mhunzi alimfulia mjukuu wake pete ya shaba. (alama 2)
- (q) Bainisha maana mbili zinazojitokeza katika sentensi ifuatayo. (alama 2)
Bedui alimrushia tufe.
- (r) Alama za mtajo hutumiwa kufungia maneno halisi ya msemaji. Tunga sentensi mbili kuonyesha matumizi mengine mawili ya alama za mtaj (alama 2)
- (s) Andika sentensi ifuatayo upya kwa kutumia kinyume cha maneno yaliyopigiwa mstari.
Mwanafunzi mkakamavu huzingatia masomo yake. (alama 1)
- (t) Tunga sentensi moja kutofautiana maana ya rithi na ridhi. (alama 2)
- (u) Tunatumia simile tunapotaka mtu
atupishe,.....tunapoomba kitu kinusurike, na
kefule..... na jambo. (alama 1)
- (v) Andika visawe vya maneno yafuatayo: (alama 1)
- (i) Doa
- (ii) Omba
- (w) Andika sentensi ifuatayo upya kulingana na maagizo. (alama 1)
Maeneo haya yana uyoga.
(Anza kwa: Uyoga.)

KCSE 2018

- a. Andika sauti zenye sifa zifuatazo : alama 2
 - i. Kipasuo ghuna cha midomoni
 - ii. Irabu ya kati, chini
 - iii. Kikwamizo sighuna cha kaakaa ghumu
 - iv. Nazali ya ufizi
- b. Bainisha silabi zilizowekewa shadda katika maneno yafuatayo : alama 1
 - i. Miambakofi
 - ii. Yatazoleka
- c. Andika neno lenye muundo ufuatao : alama 2
 - i. Kiambishi ngeli, wakati uliopita, mzizi, kauli tendwa, kauli tenda(kiishio)
 - ii. Kiambishi cha wingi, mzizi
- d. Andika sentenzi zifuatazo upya kwa kuzingatia maagizo. Alama 4
 - i. Uaminifu wa mtu humfanya aheshimiwe.(badilisha nomino iliyopigiwa mstari kuwa kivumishi.)
 - ii. Shama, Tegea na Koru ndio walioibuka washindi.(tumia kiwakilishi nafsi badala ya maneno yaliyopigiwa mstari.)
 - iii. Mchuuzi alinunua mboga zilizofungwa pamoja.(tumia nomino ya jamii badala ya maneno yaliyopigiwa mstari.)
 - iv. Seluwa ni mtiifu. Maria ni mtiifu pia.(unanisha kuwa sentensi moja yenye kihusishi cha kulinganisha.)
- e. Nomino zifuatazo zimo katika ngeli gani? alama 1
 - i. Ugwe
 - ii. Limau
- f. Unganisha sentensi zifuatazo kuunda sentensi ya masharti. Alama 2
Moto ulidhibitiwa. Kulikuwa na vifaa vya kutosha.
- g. Andika sentensi ifuatayo katika wingi. Alama 1
Nahodha alikwepa jabali hilo, chombo kikafika ufuoni salama.
- h. Tunga sentensi yenye muundo ufuatao : alama 2
Nomino, kishazi tegemezi, kitenzi, nomino, kivumishi, kielezi

- i. Andika sentenzi ifuatayo katika wakati ujao hali ya mazoea.
Alama 1
Barabara nyingi zimesakafiwa.
- j. Unganisha sentensi zifuatazo kwa kuanzia kwa neno : wanafunzi
alama 2
Wageni wamefika. Wanafunzi wamefurahi.
- k. Andika sentensi ifuatayo kwa hali ya ukubwa. Alama 1
Nguo ambazo zinazwa kwenye duka hilo zinavutia.
- l. Andika sentensi zifuatazo upya kulingana na maagizo. Alama 4
- i. Muutu aliwalea watoto wa Maki. (Anza kwa : Watoto wa Maki.)
 - ii. Maji yalijaa. Maji yalimwaga. (Unganisha kuunda sentensi changamano.)
- m. Tumia kielezi cha kiasi badala ya kile kilichopigiwa mstari.
Alama 1
Sewe alituelezea jambo hilo kinaganaga.
- n. Ainisha virai katika sentensi ifuatayo. Alama 2
Viongozi wengi walikuwa waadilifu mno kabla ya uchaguzi mkuu.
- o. Changanua sentensi zifuatazo kwa kielelzo cha mstari. Alama 2
- i. Hili lake lilikuwa limeiva lakini hatukujua. Alama 2
 - ii. Mkufu wa Umu unapendeza mno. Alama 1
- p. Andika maana mbili zinazojitokeza katika sentensi ifuatayo.
Alama 2
Medi anasema kuwa atawarithisha nyumba yake. alama 2
- q. Akifisha sentensi ifuatayo. Alama 2
jihadhari akasema Kulei uamuzi wako unaweza kukuathiri vibaya.
- r. Kanusha sentensi ifuatayo. Alama 1
Mkulima anahitaji magunia haya. Alama 1
- s. i. Karimu ni kwa choyo.....n kwa kashifu
na.....ni kwa tele.
ii. Maarufu ni kwa mashuhuri, ukoo ni kwa.....ilhali faida
ni kwa.....

- t. Tunga sentensi moja kuainisha maana mbili za neno : kata.
Alama 2

KCSE 2019

- (a) Andika maneno yenye miundo ifuatayo : (alama 2)
- (i) Irabu, konsonanti, konsonanti, irabu, konsonanti, irabu
.....
.....
- (ii) Konsonanti, konsonanti, irabu, irabu
.....
.....
- (b) Ainisha mofimu katika maneno yafuatayo : (alama 2)
- (i) Asemavyo
.....
.....
- (ii) Mwangwi
.....
.....
- (c) Onyesha aina za nomino katika sentensi ifuatayo. (alama 3)
Shule nzima ilifurahi ukarimu wa Shirika la Tugawane.
.....
.....
.....
- (d) Andika sentensi ifuatayo katika wingi. (alama 1)
Seremala aliulanisha ubao ili kutengeneza kasha amuzie mlinzi huyo.
.....
.....
- (e) Tunga sentensi ukitumia vivumishi vinavyotoa maana zifuatazo :
- a. Nafasi katika orodha (alama 1)
- b. Kutobagua (alama 1)
.....
.....

(f) Andika sentensi ifuatayo katika hali ya ukubwa. (alama 1)
Mtu huyo alifuata njia iliyomwelekeza mjini.

.....
....

(g) Andika upya sentensi zifuatazo kulingana na maagizo bila kupoteza maana.

(i) Mhandisi alikarabati mtambo.

Mtambo ulikuwa kiwandani.

(Uganisha kuwa sentensi moja bila kutumia kiunganishi.)(alama 1)

.....
....

(ii) Kembo alishona fulana hiyo vizuri sana. (Tumia kielezi cha kiasi badala ya vile vilivyopigiwa mstari.) (alama 1)

.....
...

(h) Andika sentensi ifuatayo katika usemo halisi. (alama 2)
Mkurugenzi alisema kwamba wangetoa nyongeza ya mshahara mwaka ambao ungefuata.

.....
...
.....
....

(i) Geuza sentensi ifuatayo katika wakati uliopita hali timilifu. (alama 1)
Ni wazi kwamba gharama ya maisha itapanda bei ya mafuta ikipanda.

.....
....

(j) Andika sentensi ifuatayo katika hali yakinishi. (alama 1)
Badi huwa hapitii hapa, huenda usimpate.

.....
.....

(k) Zuri ni kwa baya, aminifu ni kwa na wivu ni kwa

.....
..... (alama 2)

(l) Nomino zifuatazo ziko katika ngeli gani? (alama 2)

- (i) Sukari
- (ii) Teo
- (m) Changanua sentensi ifuatayo kwa kielelezo cha mstari. (alama 2)
Mvua imepusa na watu wameanza kuondoka.
.....
.....
- (n) Vyakula viliandaaliwa. Vyakula vilikuwa na viinilisha muhimu.
(Unganisha kuunda sentensi changamoto.) (alama 2)
.....
.....
- (o) Bainisha yambwa na chagizo katika sentensi ifuatayo. (alama 2)
Zumari alimtunzia Keto watoto hao kwa upendo.
.....
.....
- (p) Tunga sentensi mbili kuonyesha matumizi mawili ya kiambishi 'ku'
(alama 2)
.....
.....
...
- (q) Ainisha vishazi katika sentensi ifuatayo.
Usalama ukiimarisha watalii wengi watakuwa wanazuru humu.
.....
.....
.....
- (r) Unaporidhika na jambo unasema hewala, unaposhangilia timu yako kwa kupata ushindi unasema na unapotaka usikivu unasema (alama 2)
- (s) Jepesi ni kwa rahisi, ukuta ni kwa na njia ni kwa (alama 2)
- (t) Tunga sentensi moja kutofautisha maana ya dua na tua. (alama 2)
- (u) Mzee Pumu ni mraibu wa vileo. Baada ya muda watoto wake wawili wanakuwa watumizi sugu wa vileo. Andika methali inayoweza kutumiwa kuelezea hali hii. (alama 1)
- (v) Tunga sentensi ukitumia kiunganishi cha uteuzi. (alama 1)

(s)Andika upya sentensi ifuatayo ukianzia kwa yambwa tendwa. Wafugaji waliwakatia ng'ombe wote majani ya mti huo. alama 1

KCSE 2021

?

**KWA MAJIBU, TUMA 230 KWA 0707311302 AU
UREJELEE KARATASI ZA KCSE, 102/2**

MWISHO

KILA LA KHERI KATIKA MAANDALIZI YAKO.

Mwalimu Onyango, Dira Series.